

Povijest „Treće povijesti“

Emisija iz povijesti Trećeg programa Hrvatske televizije, zajedno sa shemom svih kanala, predstavljena je medijima u prostorima HRT-a u rujnu 2013.¹ Nova je emisija nazvana „Treća povijest“. Na Trećem su se programu slično nazvale i neke druge emisije, primjerice iz znanosti „Treći element“, pa „Trikultura“, „Treća runda“. Prva emisija emitirana je u listopadu 2013., a posljednja u lipnju 2016. godine. U prvoj sezoni emitirano je trideset, drugoj trideset i pet, a posljednjoj dvadeset i devet emisija. Ukupno su proizvedene 94 emisije. „Treća povijest“ nastala je na inicijativu glavnog urednika i pokretača HRT3 Deana Šoše. Kako HTV već više od desetljeća nije imao govornu emisiju o prošlosti, a na HTV-u je zaposleno nekoliko desetaka povjesničara, Šoša je raspisao konceptualnu ponudu za takvu emisiju. Ideju, koja je konačno prihvaćena, izradila je Lada Džidić,² urednica projekta, kojoj se priključio Dario Špelić. Cilj je bio postaviti gledljivu, a stručnu emisiju iz povijesti, ne činiti kompromise sa sadržajem, ne boriti se nužno za gledateljstvo koje povjesna tematika ne zanima, već ponuditi nešto čega ranije nije bilo, za publiku koja takve sadržaje želi ili za njih postoji zanimanje. Emisija je u medijski prostor trebala uvesti profesore povijesti i srodnih znanstvenih područja, tako povezati znanost i snažni medij, popularizirati ozbiljne razgovore o prošlosti.³

U konceptualnoj razradi stajalo je da se za voditelje emisije izaberu znanstvenici poznati po radu na popularizaciji znanosti i koji znaju nastupati u medijima. Tako je vođenje ponuđeno dvojici povjesničara – jednom od urednika Hrvatskog radija, a od 2013. uredniku Produkcijeskog odjela obrazovanje i znanost, Dariu Špeliću, koji je godinama uređivao emisiju na Hrvatskom radiju („Povijest četvrtkom“). Špelić je uglavnom trebao pokrivati teme iz ranijih povijesnih razdoblja. Kako je uvijek govorila glavna urednica Džidić, radijski voditelji, s obzirom da se ne mogu „pokriti“ slikom, često su spretniji ispred kamere u govornim emisijama. Za drugog voditelja, koji je

1 <http://www.index.hr/ljubimci/clanak/predstavljena-jesenska-shema-hrta-vraca-se-robert-knjazbruno-simlesa-dobio-svoju-emisiju/699642.aspx> (pristupio 1.8.2017.)

2 Lada Džidić dugogodišnja je urednica i novinarka emisija iz kulture i znanosti, autorica znanstveno-popularnih filmova kao „Zagonetni mit“, „Velika pljačka biblioteke“, „Čovjek koji je živio kazalište“, emisija o J. J. Strossmayeru itd. Razgovor s Ladom Džidić, 31.7.2017.

3 Razgovor s Dariom Špelićem, 28.7.2017.

uglavnom pokrivaio teme iz dvadesetog stoljeća i iz svjetske povijesti, izabran je profesionalni povjesničar s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koji je imao televizijsko iskustvo iz 1990-ih, kada je vodio Školski program četvrtkom.⁴ U isto vrijeme, Tvrtko Jakovina bio je stalni, višegodišnji, suradnik različitih pisanih medija, kojima je pokrivaio teme iz povijesti (*Vjesnik*, *Jutarnji list*, *Globus* itd.).

Tvrtko Jakovina prijedlog za vođenje prvi je puta čuo od Daria Špelića, koji je o tome razgovarao s urednikom Deanom Šošom i Ladom Džidić. Dogovor je bio da se urednici izmjenjuju i to se uglavnom posve poštovalo. Oba voditelja tijekom emitiranja emisije dobila su priznanja za ono što su činila. Dario Špelić dobio je Nagradu za popularizaciju povijesti „Vjekoslav Klaić“ Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, za emisiju na Hrvatskom radiju i „Treću povijest“⁵ za 2015. godinu, a Jakovina Državnu nagradu za popularizaciju znanosti, u čijem se obrazloženju, osim knjige *Trenuci katarze*, posebno spominje i „Treća povijest“.⁶

Suradnici emisije bili su Srđan Grbić, povjesničar koji je nakon diplome Filozofskog fakulteta u Zagrebu magistrirao povijest na London School of Economics, i Vedran Kursar, novinar HTV-a. Zadaća dvojice suradnika bila je pisati tekstove za priloge ili kronologije, ponekad voditi razgovore s nekim od sugovornika u priložima. Redatelj „Treće povijesti“ bio je Vladimir Klešćić. Stalni snimatelji bili su Mario Krce i Irena Škorić. Producenti serijala bili su Vesna Čorak, a po njezinom odlasku u mirovinu Drago Škobić. Asistentica redakcije bila je Ana Radmilović. Mada su u emisijama govorili mnogi, a neki su se sugovornici u priložima ponavljali, Fran Višnar i Tihomir Ponoš, obojica novinari, prvi politolog, drugi povjesničar, bili su među najčešće pozivanima, gotovo stalni suradnici.

Uvodne riječi u prvu emisiju glasile su: „*Treća povijest* nova je emisija Trećeg programa Hrvatske televizije. U seriji razgovora koje ću voditi uz kolegu Daria Špelića, ozbiljno, detaljnije no što se u emisijama koje ste do sada mogli gledati, ali zanimljivo i izazovno, predstaviti ćemo važnije događaje iz svjetske i nacionalne povijesti, ličnosti koje su bile pokretači, ona zbivanja koja su odredila svijet u kojem živimo.“ Prva tema, obrađena u dvije epizode, bila je Kubanska raketna kriza. O temama su se dogovarali voditelji i urednica. Na početku serijala, teme o kojima se govorilo u emisiji, slijedio je film povezan s tematikom razgovora. Prvih nekoliko mjeseci takav je model uglavnom slijeđen, pa su prikazani filmovi poput „Trinaest dana“ ili izvrsnog izraelskog filma „Va, vis et deviens – Live and Become“ o sudbini etiopskih Židova. Kako je izbor filmova s kojim je HRT raspolagao u određenom trenutku bio ograničen, od toga se modela postupno odustalo, ali je cijeloj ekipi čitavo vrijeme jedan od najvažnijih zadataka bio pronalazak pravog sugovornika. Zanimljiv i razgovorljiv gost može nositi cijelu emisiju i za produkcijski jeftine emisije, u kojoj je razgovor s gostom središnji, to je često bio ključ.

4 Tvrtko Jakovina, Povijest u eteru, *Historijski zbornik*, godina LIII, Zagreb 2000, 185-194.

5 <http://www.kliofest.org/2015/05/17/nagrade-povjesnicarima/> (pristupio 28.7.2017.)

6 <https://mzo.hr/hr/drzavne-nagrade-za-znanost-za-2013> (pristupio 28.7.2017.)

Potruga za gostima koji su u mogućnosti razgovarati nešto manje od sat vremena, otkrila je slabosti hrvatske znanstvene zajednice. Čak i ako bi se isključili oni koji nisu željeli pred kameru ili se nisu željeli snimati, postojao je veći broj ljudi koji nisu bili spremni o tematici koju formacijski pokrivaju razgovarati s voditeljem duže od nekoliko minuta. Ta je činjenica obeshrabrujuća i otvara pitanje ukupne kvalitete nastave ili znanstvene izvrsnosti pojedinih stručnjaka. Nikada nijedan od sugovornika koji su bili zamoljeni govoriti o temi iz svoga područja nisu izrazili želju da se pripreme ili se osjetili odgovorni učiniti ono što bi možda bila njihova družnost. Stoga je želja i potreba za pronalaskom atraktivnih gostiju i činjenica da se hrvatski bazen stručnjaka pokazao neočekivano plitkim bila jednim od razloga zašto je dio sugovornika bio iz drugih humanističkih struka ili su bili znanstvenici koji su neke od povijesnih tema odlično poznavali.

Strani sugovornici uvijek su se odazivali na pozive. Jedino je, u emisiji o nastanku Izraela, bilo nemoguće doći do stručnjaka iz Kaira ili Beiruta. O tome smo primili usmeni prigovor gledatelja iz Hrvatske arapskog podrijetla, no isprika je bila zadovoljavajuća. Isto tako, nemoguće je bilo na vrijeme doći do rektora Sveučilišta u Sofiji koji je trebao dati izjavu o balkanskim ratovima, unatoč višednevne i raznovrsne potrage. U mnogim drugim slučajevima, raznovrsni pogled iz različitih kutova na pojedine povjesne fenomene uglavnom se dogodio. Kada smo govorili o suđenju Eichmannu, govorili smo i sa stručnjacima za međunarodno pravo, ne samo povjesničarima; vrlo često gostovali su povjesničari umjetnosti ili književnosti.

Nerijetko su zato gosti u pojedinim emisijama bili iz „neočekivanog“, drugog područja. Tatjana Jukić Gregurić (Odsjek za anglistiku FF-a u Zagrebu) nastupila je u prvoj sezoni u emisiji o „Vladimiru Velebitu i partizanskoj diplomaciji“, jer je istraživala sjećanja britanskih časnika za vrijeme Drugog svjetskog rata na jugoslavenskom prostoru. Govorila je i u emisiji o Viktorijancima, što je inače tema koju predaje studentima britanske književnosti. Redatelj Rajko Grlić, koji je bio student u Pragu 1968., gostovao je u emisiji o Praškom proljeću. U toj emisiji korišteni su i raritetni snimci koje je tada učinio Lordan Zafranović, također student u Čehoslovačkoj. Fizičar Tonči Tadić, koji je sudjelovao u emisiji o Bitki kod Lepanta 1571., najgledanijoj emisiji u povijesti Trećeg programa, a onda i ciklusa Treće povijesti, još kao saborski zastupnik HSP-a učinio je puno na obilježavanju bitke, s kojom se upoznao već kao dječak na Hvaru.⁷ O židovskoj dijaspori govorila je lingvistica Gabi Abramac,⁸ Zapadnoj Sahari novinar, obrazovanjem sociolog, Jerko Bakotin. Bakotin je bio u Zapadnoj Sahari, o čemu je pisao u tjednicima i knjigama.⁹ O ratu Brazila, Argentine i Urugvaja protiv Paragvaja govorio je viši lektor na Luzitanistici Filozofskog fakulteta u Zagrebu, nekadašnji veleposlanik u Portugalu, mr. sc. Želimir Brala.

7 <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20061015/nedjeljna-prilog03.asp> (pristupio 24.7.2017.)

8 Jerko Bakotin, *Bratstva i ubojstva, gajdin*, Algoritam, Zagreb 2015.

9 Gabi Abramac, *Dos Heylike Yidish Vort. Jidiš i drugi jezici ortodoksnih Židova u New Yorku*, Srednja Europa, Zagreb 2016.

Neke su teme bile prigodne, poput niza emisija o vjerskim praznicima koje su prikazivane u to vrijeme ili emisije o Sinjskoj alki, o čemu je na HRT-u postojala odluka da se cijela godina posveti toj temi. Poneke su emisije bile odgovor na dramatičnu situaciju, poput razgovora o povijesti karikature s Franom Dulibićem (Odsjek za povijest umjetnosti FF-a u Zagrebu), kratko pošto je napadnuta redakcija francuskog satiričkog časopisa *Charlie Hebdo*.¹⁰ Emisija o Arapskom proljeću i Siriji (gošća Davorka Matić, Odsjek za sociologiju FF-a u Zagrebu), bila je mišljena kao odgovor na aktualna zbivanja. Isto vrijedi za emisije Daria Špelića o naftnim krizama 1973. i 1979. (gost Igor Dekanić s Rudarsko-naftno-geološkog fakulteta), u vrijeme kada su cijene nafte oscilirale, kao i razgovori s Mirkom Bilandžićem o samoubilačkim terorističkim napadima, ali i povjesničarke i arheologinje Inge Vilogorac o Palmiri, upravo u trenutku kada su Palmiru prvi puta zauzeli borci Islamske države. S okruglim obljetnicama korespondirale su i emisije o japanskom napadu na Pearl Harbour (gost vojni analitičar Igor Tabak), tristo godina osvajanja Barcelone i važnom događaju u povijesti Katalonije (Nikola Vuletić s FF-a u Zadru¹¹), stotinu godina od početka Prvog svjetskog rata.

Dio sugovornika u emisijama bili su svjedoci vremena. Takav je bio diplomat Budimir Lončar, koji je svjedočio o zasjedanju Vijeća sigurnosti UN-a 1962, kada je svijet bio na rubu atomske katastrofe tijekom Karipske/Kubanske raketne krize. Lončar je govorio i u emisiji o Sukarnu i Indoneziji, ali i Willy Brandtu, jer je u obje zemlje bio veleposlanik SFRJ u trenutku kada su na vlasti bili predsjednik Sukarno i kancelar Brandt. O Alžirskoj revoluciji 1962. sugovornik je bio Mirko Bolfek, novinar čija je žena Alžirka, koji je bio veleposlanik u Alžiru i koji je pratio Alžir još u vremenu kada su u Zagrebu u posjetu bili Ben Bela, a jedan od domaćina mu Franjo Tuđman, što je u emisiji pokazano. Ambasador i novinar Dražen Vukov Colić, dopisnik kuće Vjesnik iz Amerike tijekom Carterova mandata, gostovao je u emisiji o Jimmy Carteru. Tada je gost u prilogu, primjerice, bio nekadašnji generalni direktor hrvatske naftne industrije INA i predsjednik Republičkog izvršnog vijeća Petar Fleković, koji je govorio o gospodarskim vezama INA-e i Alžira tijekom sedamdesetih. Bivši hrvatski ambasador u Italiji Ivica Maštruko govorio je o prvim poslijeratnim talijanskim izborima.

Sugovornici skypeom, koji je često korišten, bili su neki od najvažnijih svjetskih povjesničara ili povjesničari koji su pojedinim temama, poglavito onima gdje glavni sugovornici nisu bili profesionalni povjesničari, dali potrebnu oštrinu. S gostovanjima povjesničara u prve dvije emisije, koje su govorile o Kubanskoj raketnoj krizi, postavljene su visoki standardi. Tako su sugovornici bili David Barrett, profesor na Sveučilištu Villanova u Philadelphiji, autor knjige *Blind over Cuba: The Photo Gap and the Missile*

10 Frano Dulibić je objavio knjige *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940.* (2009.) i *Oto Reisinger* (2008.).

11 Nikola Vuletić izvanredni je profesor Odjela za francuske i iberoromanske studije Sveučilišta u Zadru; u vrijeme kada je gostovao u „Trećoj povijesti“ pripremao se referendum o neovisnosti Katalonije, a u hrvatskim knjižarama pojavila se knjiga Alberta Sancheza Pinola, *Barcelona 1714*, koju je Vuletić preveo.

Crisis, Timothy Naftali, nekadašnji direktor Nixon Presidential Library i, tada još budući, profesor na New York University, autor knjige *One Hell of a Gamble: Khrushchev, Castro and Kennedy 1958-1964*, u trenutku kada je pisao biografiju Kennedyja. U međuvremenu Naftali je postao stalni predsjednički povjesničar i komentator na CNN-u. Zbog specifičnih razloga, iznimno zanimljivo bilo je i gostovanje Michaela Dobbsa, dugogodišnjeg dopisnika *Washington Posta* iz Rusije i Bosne i Hercegovine, a u tome trenutku zaposlenika American Holocaust Museuma, koji je gledatelje pozdravio na hrvatskom, i to zato što je bio sin nekadašnjeg britanskog generalnog konzula u Zagrebu početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća.¹² Michael Dobbs napisao je studiju *One minute to Midnight. Kennedy, Khrushchev and Castro on the Brink of Nuclear War*.

U emisiji o balkanskim ratovima (glavni gost bio je Igor Despot) u prilogu su gostovali Šerbo Rastoder s Filozofskog fakulteta u Nikšiću, Momir Samardžić s Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i Petar Todorov iz Instituta nacionalne historije u Skopju, sve u namjeri da se pokaže što uravnoteženija slika sukoba koji je preokrojio europski jugoistok 1912. i 1913. godine. U emisiji o Brazilskom carstvu govorila je Majda Bojić i Marilie Peixoto s Odsjeka za luzitanistiku, kao i James Green, profesor povijesti Brazila na Brown University u Providencu. U emisiji o stvaranju Izraela uključio se Moshe Sharon s Hebrew Universityja u Jeruzalemu, o Praškom proljeću Jan Pelikan s Filozofskog fakulteta u Pragu, Mateusz Sokulski sa Sveučilišta u Wrocławu o Poljskoj 1981. U prilogu emisije o Bečkom kongresu, u svojoj 101. godini, gost je bio Vladimir Ibler, akademik, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu. Ibleru je ovo bio vjerojatno posljednji javni nastup, posljednji puta pred kamerama. Nakon što smo mu najavili kako bismo ga snimali o Bečkom kongresu, Ibler je izjavio: „Ta mi stvar nije baš svježja, ali siguran sam da ćemo se nas dvojica moći o tome inteligentno popričati!“ U toj je emisiji o Beču 1815. glazbi i zabavama, govorila i muzikologinja Vjera Katalinić (HAZU).

U dvije emisije o Prvom svjetskom ratu iskorišteno je gostovanje niza povjesničara u Zagrebu, koji su sudjelovali na konferenciji posvećenoj Velikom ratu, a koju su organizirala strana kulturna predstavništva.¹³ Tada je voditelj bio Dario Špelić, a Tvrtko Jakovina sugovornik, dok su u prilogima nastupili mnogobrojni sugovornici kao Christopher Clark, autor tada svjetske uspješnice o početku Velikog rata, knjige *Mjesečari*,¹⁴ Wolfram Dornik iz Graza, Christa Ehrmann-Hämmerle iz Beča, Rainer Benedick iz Osnabrücka, povjesničari iz Francuske, Belgije. U emisiji o povijesti Katalonije izjave skypeom dali su Roger Albinyana, savjetnik za vanjsku politiku u Generalitatu Katalonija i Ernest Domenech Urtasun, europarlamentarac iz Katalonije. Britanski otpravnik poslova, veleposlanik Ian Cliff, bio je jedini aktivni diplomat, ali je u prilogu emisiji

12 <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1409677/Joseph-Dobbs.html> (pristupio 28.7.2017.). Joseph Dobbs u Zagrebu je živio u rezidenciji u Jurjevskoj ulici 1970-1972.

13 Commemorating 1914, Exploring the War's Legacy, International Symposium, 5th and 6th May 2014, EUNIC Croatia, Hratski državni arhiv, Zagreb.

14 Christopher Clark, *Sleepwalkers. How Europe Went to War in 1914*, Penguin Books 2012.

je o Ujedinjenom Kraljevstvu u 19. stoljeću sudjelovao jer je „pasionirani povjesničar“, profesionalac s diplomom iz Oxforda, te je govorio o premijeru Disraeliju.¹⁵ Jedan od vrhunaca u priložima i jedna od najčešće citiranih emisija bio je razgovor o genocidu u Ruandi s Markom Smokvinom, kada je u pratećem razgovoru, snimljenom u Ljubljani u travnju 2015, nastupio Roméo Dallaire. Kanadski političar i vojnik bio je 1994. zapovjednik UNAMIR-a, misije UN-a u Ruandi, napisao je slavnu knjigu *Shake Hands with the Devil: the Failure of Humanity in Rwanda* (2004), u filmu „Hotel Rwanda“ utjelovio ga je Nick Nolte. Samo nekoliko dana pred emitiranje emisije, uz pomoć slovenskog Ministarstva zunanjih zadev i hrvatskog veleposlanstva u Ljubljani, dogovoren je razgovor nakon Dallaireovog predavanja.

Strani sugovornici, oni koji su sjedili u zagrebačkom studiju, činili su vjerojatno najefektniji dio serijala. Taj je dio programa bio moguć zahvaljujući dijelom sreći, dijelom dobrim vezama voditelja s kolegama. Nemjerljiv doprinos emisiji bila su gostovanja niza francuskih povjesničara, što je bio rezultat suradnje s Francuskim institutom u Zagrebu i njegovim ravnateljem, savjetnikom za suradnju i kulturnu djelatnost u Zagrebu Lucom Levyjem. Levy je u Zagreb doveo četiri važna povjesničara koji su studentima povijesti i drugih grupa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održali predavanja, a onda gostovali u „Trećoj povijesti“. Francuska nastojanja poklopila su se i s festivalom francuske kulture u Hrvatskoj „Rendez-vous“. Prvo je gostovala Annette Wieworka¹⁶ (Suđenje Eichmannu), Joseph Maila¹⁷ (Nastanak Libanona), Henry Rousso¹⁸ (Povijest Vichyja) i Frédéric Encel (emisija o padu šaha Reze Pahlavija i Islamskoj revoluciji).

15 <https://www.gov.uk/government/world-location-news/charge-daffaires-to-croatia-appointed> (pristupio 28.7.2017.)

16 Često spominjana kao najpoznatija povjesničarka Holokausta iz Francuske, autorica je niza knjiga o Holokaustu, Vichyju, Eichmannu, a na hrvatski joj je prevedena knjiga *Kako objasniti Auschwitz svom djetetu*, Zagreb 2008.

17 Direktor odjela za planiranje diplomacije 2007-2010. u francuskom Ministarstvu vanjskih poslova, prvi sekularni rektor Katoličkog instituta u Parizu, profesor sociologije politike i međunarodnih odnosa.

18 „Blagodareći Tvrtku Jakovini, koji je u ‘Treću povijest’ pozvao francuskog povjesničara Henryja Roussoa, imali smo priliku vidjeti kako izgleda povjesničar od formata, čovjek istesan iz jednog komada, odlučan govoriti istinu, samo istinu i ništa osim istine, ma koliko to koštalo. Rousso, prvi svjetski autoritet na svom području, govoreći o predvišijevskoj i višijevskoj, Petaineovoj Francuskoj, ispričao je zapanjujuću priču. U prvom redu, Rousso kaže da Vichy nije bio nikakva marionetska državica koju je prihvaćala manjina Francuza, a ostatak svijeta doživljavao kao ekstenziju Reicha. Ne, kaže Rousso, tu je državu, koja je već 1940. imala rasne zakone protiv Židova, prihvaćala i podržavala većina Francuza, ali su je kao državu priznavali i Amerikanci i Rusi. Francuska je, kaže Rousso, bila jedina velika sila koja se raspala u sedam tjedana nakon početka njemačkog prodora kod Sedana. To je, veli on, ‘jedina velika država koju su Nijemci porazili u Drugome svjetskom ratu’. Pokret otpora? Nasuprot kanoniziranom mitu o generalu De Gaulleu i Jeanu Moulinu, istina je puno trivijalnija. De Gaulleov londonski poziv Francuzima na otpor čulo je jako malo ljudi, a podržalo još manje. Taj govor nije ni snimljen. Dobar dio rata Francuzi su bili uz Petainea i Vichy. ‘De Gaulle je preveo Francusku na stranu pobjednika u Drugome svjetskom ratu’, reći će Rousso, ‘no to nije održavalo stanje stvari – Francuska je u tom ratu bila na strani gubitnika.’ Hoćemo li u Hrvatskoj ikada na sceni imati povjesničare ovakvog formata?“. *Novosti*, 15. lipnja 2016. („Povjesničar od formata“, Boris Rašeta).

Marko Bresciani, talijanski povjesničar i autor niza radova o talijanskom međuraću, govorio je o Mussoliniju, Dušan Nećak,¹⁹ redoviti profesor Oddelka za zgodovino Ljubljanske univerze, govorio je o Willy Brandtu, o dijaspori i iseljavanju iz Jugoistočne Europe u Ameriku Ulf Brunnbauer²⁰ iz Regensburga. Tijekom posjete japanskog profesora Tomoji Onozuke u Zagrebu, snimljena je emisija o ekonomskim uzrocima Prvog svjetskog rata na Dalekom istoku,²¹ a profesor indonežanskog jezika i glazbe iz Yogyakarta (Johanes Radjaban, Tehnološko sveučilište u Yogyakarta) govorio je o osnivanju Indonezije i Sukarnu.

Jedan od vrhunaca serijala bila je emisija s Yuvalom Hararijem, autorom *Sapiensa*. Harari je u „Treću povijest“ došao zahvaljujući neobičnoj koincidenciji. Prijedlog da Harari na Filozofskom fakultetu u Zagrebu održi predavanje dao je Davor Uskoković, urednik u izdavačkom poduzeću Fokus, koji je upravo trebao tiskati *Sapiensa*. Pristao sam da Harari održi predavanje studentima Filozofskog fakulteta, a svi su se složili da bi gostovanje u emisiji bilo dobro za knjigu. Tako je Yuval Harari, tada na početku globalnog uspjeha, bio gost u emisiji koja je bila ponešto drukčija, bez drugih sugovornika, samo s priložima koje je napisao Srđan Grbić.²² Emisija je popularizirana na stranicama koje prate djelatnost Hararija, koji je poslije višestruko učvrstio svoj status planetarne intelektualne zvijezde.

Emisija koja je na poseban način povezala staru i novu produkciju HRT-a, ali i najizravnije koristila historiografiji, bila je ideja o razgovoru o „Vladimiru Velebitu i partizanskoj diplomaciji“. Tijekom rada na rukopisu autobiografije Vladimira Velebita, supruga veleposlanika Vera Becić spomenula je nikada emitirani razgovor koji je Hrvatskoj televiziji dao Vladimir Velebit.²³ Materijal iz neemitirane emisije „Portret Vladimira Velebita“ scenarista Vlade Konjhodžića i snimatelja Vladimira Becića u arhivi HRT-a pronašla je Lada Džidić, obradila dijelove i montirala usporedo s razgovorom koji je ekipa emisije obavila s Verom Becić Velebit i sugovornicima u studiju. Dijelovi toga razgovora korišteni su u predgovoru Velebitove autobiografije, što je i jasno istaknuto u knjizi, a javnost je mogla doživjeti Velebita iz 1982. godine.²⁴

Snimljeno je još mnoštvo emisija s brojnim gostima. Navodim naslove do sada nespomenutih emisija iz sve tri sezone: Meksičko-američki rat, Crna smrt, Minojska

19 Dušan Nećak, *Hallsteinova doktrina i Jugoslavija. Tito između Savezne Republike Njemačke i Demokratske Republike Njemačke i Ostpolitik Willyja Brandta i Jugoslavija (1963-1969)*, Srednja Europa, Zagreb 2004. i 2015.

20 Ulf Brunnbauer, *Globalizing Southeastern Europe. Emigrants, America, and the State Since the Late Nineteenth Century*, Lexington Books, New York 2016.

21 Tomoji Onozuka, profesor društveno-ekonomske povijesti Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Tokiju.

22 <https://www.youtube.com/watch?v=BhjhdKuoXb4> (pristupio 25.7.2017.); Yuval Noah Harari, *Sapiens. Kratka povijest čovječanstva*, Fokus, Zagreb 2015.

23 Vladimir Velebit, *Moj život*, Fraktura, Zaprešić 2016, u uvodnom eseju: Velebit Titove diplomacije, 9-33 (IX-XXXIII), predgovor knjizi Vladimira Velebita.

24 <https://www.youtube.com/watch?v=jYL4XN6EtN8> (pristupio 28.7.2017.)

civilizacija, Nogomet i politika, Pad carstva Inka, Povelja 77, Vojne hunte Latinske Amerike, Zagonetni faraon Ehnaton, Seljačka buna 1573, Godina uoči Prvog svjetskog rata, Godina 1968, Afganistan, Anabaza, Američka deklaracija nezavisnosti, Dolazak Anžuvina na ugarsko-hrvatsko prijestolje, Gorbačov – generalni sekretar KPSS-a, Isidor i Khuen: Faust i njegov Mefisto, Ivan Supek, Izbori u Italiji 1948, Jadran u doba Rima, Judeja u Kristovo doba, Karlo Veliki, Konferencija u Jalti, Mladen II Bribirski, Mohačka bitka, Oktobarska revolucija, Opijumski ratovi, Protudvorski pokret, Prusko-francuski rat i stvaranje Njemačke, Prvi svjetski rat (uvertira), Prvi zaljevski rat, Rat dva Batona, Rat za austrijsko nasljeđe, Rimski ratovi u Iliriku, Skandinavski svijet, Sporazum od Velikog petka, Velika ekonomska kriza 1929, Vučedolska ptica, Weimarska Republika, Andrija Štampar, Intelektualci u Europi između dva rata, Bitka kod Sigeta, Otto von Bismarck, Protagonisti Shakespeareovih povijesnih drama: Macbeth, Henrik V i Rikard III, Putovima svetih Petra i Pavla, Rimljani i Germani, Sedmogodišnji rat, Propast SSSR-a, Propast civilizacije Maja, O vampirima kroz povijest.

Gašenje „Treće povijesti“

„Toj komunističkoj indoktrinaciji, tom pogrešnom i nakaradnom tumačenju novije povijesti i općih društvenih vrijednosti morat ćemo se suprostaviti kudikamo osmišljenije, na više razina ili fronti. Svjestan sam da će to biti vrlo teški, najteži procesi u našem društvu... To će biti cjelovita društvena reforma u kojoj bi svoj maksimalni udio trebali dati i naši vodeći intelektualci, članovi naše akademske zajednice, profesori društveno-humanističkih znanosti, naposljetku i sami mediji, to jest novinari”.²⁵ Nakon što se u *Globusu* 22. svibnja 2015. pojavio „Antikomunistički manifest“ Tomislava Karamarka, mediji su na različite načine analizirali ono što je šef HDZ-a i pretendent na mjesto predsjednika Vlade izgovorio. Najava da će se o prošlosti ili Tuđmanu smjeti govoriti i javno misliti na jedan jedini, propisan, „ispravan“ način, kritizirali su mnogi. Kasnije, nakon što je formirana vlada Most-HDZ u kojoj je Tihomir Orešković postao premijer, a Karamarko potpredsjednik, sa Zlatkom Hasanbegovićem zaduženim za kulturu, bilo je jasno da radikalna desna paradigma ulazi u hrvatski politički život, ne samo verbalno već i stvarno. Prije nego se to dogodilo, jedan od duhovitijih odgovora Karamarku, isto na stranicama *Globusa*, bio je tekst „Abortus duhovne obnove“ Jurice Pavičića.²⁶ Pavičić, i sam povjesničar s diplomom istog Odsjeka za povijest FF-a u Zagrebu, koji je završio i Karamarko (nakon prelaska s dvopredmetnog studija povijesti i rusistike), čudio se kako bi pretendent na izvršnu vlast zamišljao da bi takva funkcija „mogla ili morala revidirati ‘nakaradno tumačenje povijesti’“, što je „u osnovi posve totalitarna“ ideja. Pavičić se potom zapitao: „...kojim alatima Karamarko tu „reviziju“

25 <http://www.darkohudelist.eu/det.php?id=64> (pristupio 27.7.2017.)

26 *Globus*, 12.6.2015. Abortus duhovne obnove, Jurica Pavičić, 26-29.

sutra misli provoditi: ukidanjem „Treće povijesti“? Političkim čišćenjem udžbenika? Smjenjivanjem šefova galerija koji prave izložbe o 80-ima?“²⁷

Izgedalo je pomalo smiješno, teško da se bilo kakvom analizom sadržaja ijedne emisije „Treće povijesti“ moglo pronaći ono o čemu je Karamarko govorio, ali uskoro se pokazalo da je „nova ideološka paradigma“ trebala dramatično promijeniti Hrvatsku i zahvatiti u različite društvene pore. Najvidljivije je to bilo na javnom servisu, gdje su smjene započele odmah po izborima održanim krajem 2015. godine. Privremeni ravnatelj HRT-a postao je Siniša Kovačić, a v.d. urednika Trećeg programa Krešimir Čokolić, povjesničar.²⁸

V.d. glavnog urednika HRT3 krajem svibnja 2016. pozvao je Daria Špelića na „Trg“, prostor nekadašnjeg kafića u glavnoj zgradi HTV-a. Tada je to bio sablasno prazni, napušteni prostor bez šankova i konobara, bez stolica i gostiju, ograđen crvenim trakama koje su simbolizirale sudski postupak iznajmljivača prostora s vodstvom kuće. U desetak minuta dugom razgovoru Čokolić nije ponudio podatke o lošoj gledanosti emisije, nije prigovorio na neracionalno trošenje programskih sredstava, nije imao podatke o prigovorima gledatelja ili stručne javnosti. Novi je v.d. urednika izjavio kako se „Treća povijest“ neće emitirati u jesenskoj shemi emitiranja za 2016/17. i da bi on „htio raditi svoju povijest“. To je bila „službena“ procedura ukidanja jedne emisije i to je bilo dovoljno.²⁹

Ukinute su i neke druge emisije, smijenjeni su i mnogi drugi, ukupno oko osamdeset novinara, no nisu ukinute sve emisije. „Treća povijest“, međutim, bila je jedna od prvih ukinutih. S uredničkih mjesta smijenjeni su i Dario Špelić, Lada Džidić i Dean Šoša. Tako široki zahvat u koncepciju Trećeg programa osudili su mnogi. „Kulturnjaci su se 2016. pobunili protiv smjene urednika Deana Šoše izražavajući bojazan da će s njegovom smjenom koncepcija Trećeg programa pasti u vodu. Upozorili su da je Treći program ‘najreprezentativnije zrcalo moderne i progresivne Hrvatske i neprocjenjiv zamašnjak kulturnoj i kreativnoj produkciji’. „Zbog Trećeg je programa već bilo dosta kritika u javnosti“, pisao je *Jutarnji list* nakon što je najavljeno ukidanje „emisije koja je popularizirala povijest“.³⁰ Isticalo se da se iz javnog prostora tako gura „pametni razgovor“, a oni koji su bili „malo elitisti“, ali dobrodošli elitisti, održali su i javno emitiranje radio programa ispred HKDL-u na Trgu žrtava fašizma u Zagrebu, pa tako i dio ekipe „Treće povijesti“.³¹

Ukidanje emisije izazvalo je razmjerno veliko zanimanje javnosti i niz napisa u različitim medijima. Zrinka Pavlić 10.7.2016. nakon što je objasnila koncepciju Trećih,

27 Pavičić misli na izložbu u Hrvatskom društvu likovnih umjetnika održanu od 10.4. do 10.5.2015, koju je pratio zbornik *Osamdesete! Slatka dekadencija postmoderne*, HDLU i DIPK, Zagreb 2015.

28 <http://hrt prikazuje.hrt.hr/327101/kresimir-cokolic-imenovan-v-d-glavnoga-urednika-trecega-programa-htv-a> (pristupio 27.7.2017.)

29 Razgovor s Dariom Špelićem, 2.8.2017.

30 *Jutarnji list*, Ukida se emisija koja je popularizirala povijest, 13.6.2016. (ŽG).

31 *Novi list*, Prste s Trećih, Siniša Pavić, 10.7.2016.

pohvalila Deana Šošu kao urednika koji je „stvorio program koji je bio krajnje neideo-
loški“, podvukla je:³²

„Na Trećem programu nije bilo dramatičnih ukidanja emisija ni smjenjivanja voditelja kao na Prvom, uglavnom je sve riješeno tako da je ranije uvedena ljetna shema, pa mili moji kuda koji, vidjet ćemo što će biti s vama najesen, ali jedno se dramatično ukidanje ipak dogodilo. Riječ je o emisiji Treća povijest, jednoj od najboljih i najzanimljivijih, pa čak i najgledanijih emisija na HTV-u 3, emisiju u kojoj su povjesničar Tvrтко Jakovina i urednica Lada Džidić gledateljima na pristupačan način pokušali približiti povjesne događaje, prikazujući povijest kao znanost, a ne kao priču oko koje se lome ideološka koplja na svim razinama, od birtije od sabornice. Izvršna emisija, koja se bavila svakojakim povijesnim događajima i fenomenima, od velikih bitaka i ratova do legendi o vampirima, ukinuta je početkom lipnja, kada su svi sudionici dobili obavijest da više neće biti daljnjih snimanja, a doznaje se da za jesen spremaju uvođenje nove emisije o povijesti, koju će voditi povjesničari s Hrvatskih studija i Katoličko-bogoslovnog fakulteta.“

Jedan od gostiju emisije i kolumnist *Telegrama*, u članku „Ukidanje Treće povijesti novi je korak u provincijalizaciji HTV-a i uzgajanju državotvornog imaginarija“, napisao je kako će ovakav „potez rezultirati daljnjim bijegom gledateljstva s HRT-ovih platformi“:³³

„Konkretan razlog za nastanak ovog teksta vezan je uz ukidanje daljnjeg emitiranja vrlo uspješne emisije „Treća povijest“ koja je po prvi put u masovnom medijskom prostoru demistificirala doživljaj historiografije i ugostila čitav niz relevantnih sugovornika sa širokim dijapazonom tema. Potez kojeg je aktualna uprava izvela s ovim ukidanjem problematičan je ponajprije zbog civilizacijskih razloga. [...] u ovom konkretnom slučaju, uprava je odgovorila kako programsko vodstvo smatra da televizijski program u svojoj širini treba biti prepoznat kao inkluzivan zbog čega se traži novi koncept emisije o povijesti kojim bi se omogućilo još cjelovitiji pregled najnovijih dosega svjetske i hrvatske historiografije te široki krug povjesničara koji se predstavljaju gledateljima i cjelokupnoj javnosti. [...] Imajući sve ovo u vidu, kao i činjenicu da je emisiju osmislio Tvrтко Jakovina, profesor sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu i čovjek s ozbiljnim međunarodnim znanstvenim vezama, odgovor na to što bi moglo uslijediti jasniji je no ikad. Pojednostavljeno govoreći, uslijedit će sve ono što je posve suprotno od lijepih deklarativnih želja iz priopćenja programskog vodstva. Radi se o novoj provincijalizaciji, uzgajanju državotvornog imaginarija i raspravama koje sa suvremenom historiografijom nemaju nikakve veze.“

Slične članke pisali su i na Lupiga.com (gdje se o emisiji pisalo kao „nastaloj iz ideje povratka povijesnih tema na televiziju, ali na način koji bi gledateljima povijest približio kao znanost, a ne povod stalnih i rijetko činjenicama argumentiranih podataka“);³⁴

32 Tportal, HTV3 nakon Šoše: Reforma pod paskom stručnjaka s KBF-a, Zrinka Pavlič, 10.7.2016.

33 Telegram.hr, Ukidanje Treće povijesti novi je korak u provincijalizaciji HTV-a i uzgajanju državotvornog imaginarija; Dragan Markovina, 15.6.2016.

34 Lupiga.com; „Treća povijest“, 15.6.2016.

Fairpress.eu,³⁵ gdje je novinarka problematizirala način na koji je vanjskim suradnicima otkazana suradnja, a to se dogodilo bez ikakve obavijesti. Jurica Pavičić u istom je tjednu dva puta govorio o Trećem programu i „Trećoj povijesti“. U subotnjem prilogu u posebnom komentaru *Jutarnjeg lista*, napisao je kako se: „Taj proces intelektualne erozije (koji se) dogodio u vrijeme Oreškovićeve i Karamarkove Vlade – dakako – najbolje se očituje na Hrvatskoj radioteleviziji. U samo nekoliko mjeseci HRT je postao mjesto ozbiljnog kulturocida. Postao je mjesto na kojem se gase satiričke emisije, ukidaju formati poput sjajne „Treće povijesti“.³⁶ Dva dana ranije, Pavičić je napisao jednu od najdetaljnijih analiza emisije:³⁷

„Emisija „Treća povijest“ jedna je od onih lijepih kulturnih stečevina čije postojanje dugujemo Trećem programu HTV-a. Tijekom pune četiri godine ta je emisija hrvatske građane učila povijesti, ali na način koji nije imao veze s onim što povijest u Hrvatskoj obično jest. Nerijetko se kaže da su Hrvati opsjednuti poviješću. Prava je istina međutim da Hrvate zanima samo njihova vlastita povijest, i to ne cijela, nego oni dijelovi koje se može koristiti kao žeton u kafanskim crno-crvenim rasprama. Nasuprot tome, „Treća povijest“ je Hrvatima pokazala da je povijest nešto drugo i više. Tijekom četiri godine ta je emisija obradila teme od kolonijalnih ratova u Brazilu, preko naftne krize 70-ih godina do genocida u Ruandi. Svim tim temama „Treća povijest“ bavila se iscrpno, uz veliki pripremni rad i bogat vizualni materijal. No što je možda važnije, „Treća povijest“ na površinu je izvela cijeli niz znanstvenika i stručnjaka za koje nismo ni znali da postoje. Da nije bilo te emisije, ne bismo znali da u Rijeci postoji antropolog ekspert za Ruandu, ili da antički arheolozi mogu biti tako kul. Tijekom posljednjih pet mjeseci, već smo navikli da nova kultura i medijska politika u Hrvatskoj nepogrešivo razara sve što je u ovoj zemlji pametno, darovito i ima duha. Bilo je samo pitanje kad će taj zatonički antikulturni džihad pomesti i „Treću povijest“. Prošlog se tjedna upravo to i dogodilo: jedna od najboljih izvornih tvorevina HTV-a smaknuta je jednim telefonskim pozivom bez objašnjenja. Što je skrivila „Treća povijest“? Je li „krivnja“ to što je jedan od dvojice voditelja bio Tvrтко Jakovina, čovjek kojeg desna supkultura poima kao povjesničara socijalizma? Je li problem bio u tome što se „Treća povijest“ nije držala kurikularnih omjera i bar 50% emisija posvećivala hrvatskim temama? Ili je naprosto riječ o goloj profesionalnoj ljubomori? Bi li „Treća povijest“ preživjela da je u goste zvala ideološke mezimce, Antu Nazora i Zlatka Hasanbegovića? Vjerojatno je sve od toga pomalo presudilo „Trećoj povijesti“. Bilo kako bilo, nama i ovaj put preostaje tek žalovati lijepe stečevine hrvatske pameti i znanja koje profesionalni „patrioti“ ubijaju. Kad proizvodnju ubiju, uslijedit će uvoz. S hrvatskim „patriotima“ obično tako bude, pa će tako biti i sada.“

35 Fairpress.eu, Tvrтко Jakovina o ukidanju emisije „Treća povijest“: Nitko me nije zvao, nitko mi nije zahvalio na suradnji, Ivana Horvatek, 16.6.2016.

36 *Jutarnji list*, Magazin, „Gatara u Dnevniku trijumf je treša i trijumf je marginalaca“, Jurica Pavičić, 18.6.2016.

37 *Jutarnji list*, „Bi li „Treća povijest“ preživjela da je ugostila Hasanbegovića? Jedna od najboljih izvornih tvorevina HTV-a smaknuta je prošlog tjedna“, 15.6.2016.

Tomislav Čadež povodom posljednje emisije emitirane 13. lipnja 2016. pisao je u TV prilogu *Jutarnjeg lista*: „Šteta što se ukida Treća povijest Tvrтка Jakovine“.³⁸ Čadež je zaključio: „Bilo kako bilo, Trećoj povijesti je odzvonilo. Glogov kolac već je prošišao kroza njezino srce. Ponavljam: šteta.“ *Novi list* u rubrici TVeater Davora Mandića pisao je o „polaganoj, ali sigurnoj promjeni kursa esencije javnog interesa HRT-a, njegovom Trećem programu. Trebalo je u tom tekstu reći da njegov novi urednik, čije nebitno ime mi se doista ne da opet guglati, dobro zna što znači ukinuti Treću povijest. To je izraz te nove kulturne paradigme sada već tehničkog ministra kulture Zlatka Hasanbegovića...“.³⁹ Razgovor s jednim od voditelja objavile su i *Novosti*,⁴⁰ a *Novi list* je 18. lipnja u „Pogledu“ „Trećoj povijesti“ posvetio duplericu. „S malih ekrana, malo pomalo, nestaju, valjda sve emisije koje su se za Šošina doba profilirale u gledano i priznato. Zadnji čavao u taj lijes onog što je HRT3 bio i što će teško ikada više biti, je ukidanje „Treće povijesti.“ Jedan od sugovornika u članku bio je i Damir Agičić, predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, koji je u ime udruge uputio pismo vodstvu HTV-a, v.d. ravnatelja Siniši Kovačiću, u kojem je naveo kako je struka nagradila voditelje, kako je odluka „naišla na negativan odjek među brojnim hrvatskim povjesničarima, a zasigurno i u široj kulturnoj javnosti te među gledateljstvom“.⁴¹ Siniša Pavić u dugom tekstu ponovio je razloge nastanka i kroz više sugovornika problematizirao nejasne, nikada izrečene razloge ukidanja emisije.

U obrazloženju *Novom listu* o razlozima zašto je HNOPZ poslao pismo tadašnjem, privremenom, vodstvu HTV-a o razlozima ukidanja emisije, dr. Agičić je izrazio sumnju da će bilo što doprijeti do ušiju odgovornih, ali je želio „ostaviti nekakav trag o tome kako smo upozoravali da dobre stvari ne treba ukidati nego ih dalje razvijati“.⁴² Agičić se bojao da u ubrzanom vremenu u kakvom živimo, publika neće čekati da se pojavi nešto novo, dovoljno dobro, već će se okrenuti drugim sadržajima. „Nadam se da će to trajati samo kratko i da će se vrlo brzo primijeniti okolnosti – i rukovodeći kadar – koji su doveli do ove teške situacije za popularnu povijesnu emisiju na televizijskim ekranima.“ Jakovina je u izjavama bio oštrij. Rekao je kako se nada da će barem jedna emisija nove emisije biti posvećena totalitarnim režimima o kojima se toliko priča na desnici, jer „tako se smjenjuju suradnici u takvim sustavima“.

Iako je jedan od razloga za ukidanje emisije bila njezina nedovoljna inkluzivnost, popis onih koji su bili na listi hrvatskih suradnika kojima je 10. lipnja 2016. u ime cijele

38 *Jutarnji list*, Studio, 18.6.2016. (Šteta što se ukida „Treća povijest“ Tvrтка Jakovine; Tomislav Čadež).

39 *Novi list*, Pogled, TVeater, „Trebalo je“; Davor Mandić, 18.6.2016.

40 *Novosti*, „Radikalno sektašenje“, Mirna Jasić, 17.6.2016. Između ostalog rečeno je: „Ono što je krajnje problematično jest da meni, vanjskom voditelju emisije (uz kolegu Darija Špelića), nikada nitko nije ništa službeno priopćio. [...] Morate mijenjati ono što nije dobro, a zadržati ili popraviti ono što je solidno. U suprotnom, izgledate kao revolucionari.“

41 HNOPZ, 13. lipnja 2016, Pismo Damira Agičića.

42 *Novi list*, Pogled, (Ne)inkluzivna ideologija s Prisavlja gasi popularnu stručnu emisiju o povijesti na javnoj televiziji, „Treća povijest“ izbrisana s HRT-a 3, Siniša Pavić, 18.6.2016.

ekipe poruku uputio Dario Špelić, pokazuje svu prazninu toga argumenta.⁴³ Ovo je dio pristiglih pisama koje su članovi ekipe dobili sredinom lipnja:

Igor Dekanić s Rudarsko-naftno-geološkog fakulteta je napisao:

„Dakako da mi je žao što se emisija „gasi“ i da se time gubi jedan format za objektivnu analizu stvarnosti kroz perspektivu povijesne analize. Siguran sam da će se sadašnji trend povratka na vizuru stvarnosti kroz perspektivu „toljage, vatre i špilje“ ubrzo morati mijenjati i da će biti nužno na našu javnu televiziju vratiti formate, poput emisije „Treća povijest“, i još uvesti nove formate emisija za populariziranje ozbiljnih tema i analitičkog promišljanja naše stvarnosti s oslanjanjem na kompleksno raščlanjivanje prošlosti radi pripreme na izazove budućnosti.“

Željko Brala s Filozofskog fakulteta u Zagrebu napisao je:

„Ponosan sam što ste mi pružili priliku sudjelovati u tako dobro koncipiranom i realiziranom projektu, a uredniku, voditeljima i ekipi izražavam svoje čestitke i zahvalnost što su medijski i društveni prostor obogatili „Trećom poviješću“. Osuđujem odluku o ukidanju emisije, koja je svojom zanimljivošću, profesionalnošću i edukativnošću bila jedna od rijetkih koja je stršila u sivilu osrednjosti HTV-a. Naravno, moglo se očekivati da će emisija biti ukinuta. Vjerojatno treba stvoriti još više televizijskoga vremena za raznorazne „prosvjetitelje“ i „enciklopediste“.“

Helena Tomas, Odsjek za arheologiju FF-a u Zagrebu:

„Pridružujem se svima koji su izrazili svoje žaljenje zbog navedene odluke. Kada bi odgovorni mogli vidjeti ovakve naše reakcije, te čuti pohvale za emisiju, možda bi malo bolje promislili treba li je ukinuti. Nakon oba moja gostovanja u emisiji bila sam iznenađena brojem ljudi koji su je komentirali. Nisam dotad mogla ni pomisliti da je publika koja emisiju prati toliko široka i toliko kvalitetna. Nadam se da je ova odluka samo privremena.“

Akademik Mislav Ježić s Odsjeka za indologiju FF-a u Zagrebu:

„Doista bi mi bilo žao i smatrao bih osiromašenjem programa da se Vaša emisija Treća povijest izostavi iz budućega programa. Vi ste ju sa svim svojim suradnicima vrlo lijepo radili i bila je vrlo zanimljiva i obavijesna. Nadam se da će se ipak vratiti na program i nastaviti emitirati. Očito je to mišljenje mnogih kolega.“

Tomislav Brlek s Odsjeka za komparativnu književnost FF-a u Zagrebu napisao je:

„Iznimno mi je drago što sam imao priliku sudjelovati u emisiji Treća povijest prije no što se desilo neminovno – da bude ukinuta, ne usprkos tome, nego upravo stoga što se kvalitetom više no jasno izdvajala od ostatka televizijske produkcije.“

43 „Poštovane i poštovani, U nedjelju 12.06.2016. bit će emitirana zadnja emisija Treća povijest. Odlukom v.d. glavnog urednika HRT3 emisija se više neće snimati ni premijerno emitirati. Svima vama koji ste kao stručni suradnici i sugovornici sudjelovali u stvaranju emisije Treća povijest zahvaljujemo se na suradnji kao i na profesionalnom i osobnom trudu koji ste uložili pri stvaranju svake pojedine emisije. Svako dobro želi vam ekipa emisije Treća povijest“. Potpisana je cijela ekipa (Škobić, Kursar, Radmilović, Kelšić, Jakovina, Džidić i Špelić).

Bojan Marotti iz HAZU:

„Žao mi je zbog takve odluke HRT-a. Vjerujem ipak da ta odluka nije konačna, i da će se, u nekome obliku, emisija nastaviti emitirati na jesen. Treća povijest to svakako zaslužuje. Kao što su neki kolege već spomenuli, i ja sam se iznenadio koliko je ljudi gledalo emisiju u kojoj sam bio gost. Kažem, nadam se da ovo nije kraj.“

Alka Domić Kunić iz HAZU:

„Želim vjerovati da je odluka vodstva HRT 3 ipak podložna preinaci, te da će ono na koncu (prije ili kasnije) kvalitetu ipak pretpostaviti (nekim svojim) interesima. Emisija kao što je “Treća povijest” nikad dovoljno na našoj televiziji, što je pokazao i velik interes gledatelja, kao i velika kvaliteta i stručnost same vaše emisije. Vjerujem da smijem reći u ime svih suradnika i sugovornika: ukoliko bude potrebno, imate našu podršku u stremljenjima da emisija i dalje živi.“

Franjo Dulibić s Odsjeka za povijest umjetnosti FF-a u Zagrebu napisao je:

„Nažalost ništa neobično. U ovoj državi gasi se gotovo sve što vrijedi. Hvala na suradnji.“

Davorka Matić s Odsjeka za sociologiju FF-a u Zagrebu:

„Neugodno sam iznenađena odlukom o gašenju emisije Treća povijest, to je samo još jedna potvrda da novo vodstvo HRT-a ciljano radi na uništenju ono malo reputacije i kvalitete programa što ga je nacionalna televizijska kuća uspjela održati. Bila mi je čast sudjelovati u Trećoj povijesti i zahvaljujem se cijelom timu na odlično odrađenom poslu. Uz nadu da će ova odluka biti povučena i da će emisija nastaviti s emitiranjem.“

Mirjana Polić Bobić s Odsjeka za romanistiku FF-a u Zagrebu:

„Drago uredništvo, drage kolegice i kolege suradnici u “Trećoj povijesti”, uvijek sam rado sudjelovala u Trećoj povijesti i suradnja će mi ostati u dragom sjećanju. Bila je to izvrsna emisija i kao što je netko od kolega već spomenuo, i moje iskustvo je da je bila veoma dobro prihvaćena. Budući da sam s nekima od Vas i ranijih godina surađivala na drugim emisijama koje su također nestale s programa (s Ladom primjerice, a ne smijem ni reći prije koliko godina!) sigurna sam da će se i ova emisija na neki način obnoviti ili u istovjetnu ili u sličnu formatu.“

Alexander Buczynsky iz Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu napisao je:

„Žao mi je što su odlučili ukinuti Vašu emisiju. Zahvaljujem Vam na suradnji, profesionalnosti i entuzijazmu i želim Vama i svim Vašim suradnicima puno, puno uspjeha sa budućim projektima!“

Tonči Tadić iz Instituta Ruđer Bošković, konačno, napisao je:

„Pomalo sam zbunjen s ovakvim slijedom događaja, tj. ukidanjem vaše emisije. Mislio sam da se ukidaju samo slabo gledane i očajno realizirane emisije (tipa „Montirani proces“). No Treća povijest je imala vrlo veliku gledanost i bila je cijenjena među vrlo širokim krugom gledatelja. Jednostavno zato jer je nudila drugi, svježiji i neopterećeni

pogled na povijest. Nadam se da će Treća povijest ipak biti vraćena u program HRT3. Do tada bih volio da uploadate na Youtube sve emisije koje imate u arhivi.“

Treća povijest emitirana je od rujna 2013. do lipnja 2016. godine. Emisija je zamijenjena novom, nazvanom „Pogled u prošlost“. S novim urednikom i novim voditeljima i vanjskim suradnicima, novim pristupom, trebalo je stvoriti emisiju koja će, kako su najavili novi autori, biti inkluzivnija i, pretpostavljalo se, bolja.⁴⁴ Ukinuta je najgledanija emisija Trećeg programa HTV-a. Ukinuta je emisija o čijem se gašenju čulo dosta daleko i bilo je glasnije od gašenja mnogih drugih emisija. Analize emisija koje su zamijenile „Treću povijest“ pokazat će koji su bili stvarni ciljevi novih urednika i voditelja, njihovi uspjesi, koliko je tema iz nacionalne povijesti, a koliko onih u kojoj se hrvatska povijest promatra kao dio cjeline, europskih i svjetskih kretanja. „Treća povijest“ nastojala je izbjeći „uvlačenje“ Hrvatske unutar vlastitih granica, koje su često granice pojedinih regija i proučavanje hrvatske povijesti kao zasebnog, izoliranog, fenomena. Jedan od problema hrvatske historiografije jest da zbog takvog inzularnog pristupa, a onda i neznanja koje je odraz takvog pogleda, hrvatska prošlost postaje „jedinstvena“, „posebna“, „kao nigdje na svijetu“, a njezini fenomeni, paradoksalno, „nešto o čemu se uči na svim svjetskim sveučilištima“, iako o tome nitko ništa ne zna. Integracija u svijet moguća je samo hrabrim ulaskom u svjetske teme i širokim tumačenjem „naših“ tema u svjetskom kontekstu. Bez poznavanja svjetske povijesti, nemoguće je razumjeti nacionalnu ili, parafrazirajući tezu autora *Bloodlands*a Timothyja Snydera izrečenu tijekom „Festivala povijesti“ u Wrocławu 2012., možete znati baš sve o hrvatskoj povijesti 20. stoljeća, ali nećete razumjeti zašto je između 1941. i 1945. nestalo više od 80% židovske zajednice. „Treća povijest“ gostovanja stranih povjesničara upotpunjavala je prilozima o „našim“ temama i fenomenima (primjerice emisije o Prvom svjetskom ratu) ili je o bitki kod Lepanta 1571. govorila kao o svjetskom događaju, ali sa snažnim naglaskom na posade dalmatinskih i istarskih komuna koje su se u bitki borile. Emisije o „sportu i politici“ (gosti su bili novinari Ivica Buljan i Vlado Vurušić) i povijesti seksualnosti (Franko Dota), pokazivali su vibrantna područja povjesnog istraživanja koja se u općoj publici, a u slučaju seksualnosti i historiografiji, često ne prepoznaju dovoljno brzo i onako kako je to u velikim historiografijama. Svjetske teme i pogled na hrvatska zbivanja iz svjetske i europske perspektive osiguravaju veću preciznost, uče povezivati, razmišljati, pomažu u stvaranju građana svijeta i građana Europske unije, što je, činilo se prije dolaska kratkoživućeg uredničkog dvojca Kovačić-Čokolić, trebala biti uloga javnog informativnog servisa.

44 „Programsko vodstvo smatra kako taj televizijski program u svojoj širini treba biti prepoznat kao inkluzivan zbog čega se traži novi koncept emisije o povijesti kojim bi se omogućio još cjelovitiji pregled najnovijih dosegâ svjetske i hrvatske historiografije te proširio krug povjesničara koji se predstavljaju gledateljima i cjelokupnoj javnosti. Novi koncept emisije svakako bi trebao ostati otvoren svim povjesničarima koji su se dosad pojavljivali i predstavljali u okviru emisije Treća povijest.“ Fairpress.eu, Tvrtko Jakovina o ukidanju emisije „Treća povijest“: Nitko me nije zvao, nitko mi nije zahvalio na suradnji; Ivana Horvatek, Jun 16.2016.

U nekom drugom radu trebalo bi pitati one koji su bili odgovorni za televizijsku shemu, kako danas gledaju na vlastite poteze u tome vremenu i kako sada vide razloge gašenja, pa i ono što je došlo na mjesto ugašene emisije. Dosezi i važnost „Treće povijesti“ bit će vidljivi tek u preciznoj usporedbi s televizijskim, ali i radijskim, emisijama koje su se najavljivale kao njezina zamjena. Tako će se vidjeti koja je izvedba, izbor gostiju, bio bolji, uključiviji, koje su emisije nudile više novih uvida, bile televizičnije. Bit će to odličan test ne samo dvije povijesne emisije, dva pogleda na ulogu javne televizije, historiografiju, ulogu povijesnih tema u društvu i znanosti, kvalitetu televizijskih ekipa i uredništva, već i ilustracija prilika u medijima u Republici Hrvatskoj sredinom drugog desetljeća 21. stoljeća. Ovaj članak trebao bi pomoći u takvoj budućoj rekonstrukciji medijske i društvene scene, sustava vrijednosti i djelića ukupnog života u hrvatskom društvu.